

UJEDINJENE NACIJE
Bosna i Hercegovina

NOVEMBAR 2016

LJUDSKA PRAVA
KOMITET PROTIV
TORTURE
KOMITET ZA
LJUDSKA PRAVA
KOMITET ZA ZAŠTITU OD PRISILNOG NESTANKA
KOMITET ZA ELIMINACIJU DISKRIMINACIJE
NAD ŽENAMA KOMITET O ELIMINACIJI
RASNE DISKRIMINACIJE
KOMITET ZA EKONOMSKA
socijalna i kulturna PRAVA
Komitet za zaštitu od prisilnog nestanka

Skraćeni pregled:

Kompilacija preporuka Ujedinjenih nacija

o ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini i njihova provedba

KOMITET ZA ZAŠTITU PRAVA SVIH RADNIKA
MIGRANATA I ČLANOVA NJIHOVIH OBITELJI
KOMITET ZA PRAVA KOMITET ZA PRAVA
OSOBA SA INVALIDITETOM DJETETA
UNIVERZALNI PERIODIČNI PREGLED, POSEBNE PROCEDURE

SKRAĆENI PREGLED KOMPILACIJE

Kompilacija preporuka Ujedinjenih nacija o ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini i njihova provedba

KOMPILACIJA PREPORUKA UJEDINJENIH NACIJA
O LJUDSKIM PRAVIMA U BOSNI I HERCEGOVINI I NJIHOVA PROVEDBA

Autor: Miroslav Živanović, u saradnji sa timom Ujedinjenih nacija

U ovoj kompilaciji su izneseni stavovi i mišljenja autora, koji ne odražavaju obavezno stavove i mišljenja Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini.

Elektronska verzija ove brošure dostupna je na web stranici Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini <http://ba.one.un.org/>.

Sadržaj

LISTA SKRAĆENICA	6
UVOD	8
PREGLED: UGOVORNA TIJELA, POSEBNE PROCEDURE VIJEĆA ZA LJUDSKA PRAVA I UNIVERZALNI PERIODIČNI PREGLED	9
OPIS STANJA	14
PREPORUKE I MOGUĆI SLJEDEĆI KORACI	21
Institucionalni okvir	21
Nediskriminacija i jednakost	22
Vladavina prava	23
Tranzicijska pravda	23
Sloboda i sigurnost osoba	23
Osnovne slobode	24
Radna prava	24
Pravo na adekvatan standard života, stambeno zbrinjavanje, vodosnabdijevanje, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, socijalnu zaštitu	24
Ranjive grupe	25
Sljedeći koraci	25
PRILOG	28

Lista skraćenica

BiH	Bosna i Hercegovina
CAT	Komitet protiv torture
CCPR	Komitet za ljudska prava
CED	Komitet za zaštitu od prisilnog nestanka
CEDAW	Komitet za eliminaciju diskriminacije nad ženama
CERD	Komitet o eliminaciji rasne diskriminacije
CESCR	Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava
CMW	Komitet za zaštitu prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji
CRC	Komitet za prava djeteta
CRPD	Komitet za prava osoba sa invaliditetom
EU	Evropska unija
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
LGBTQ	Lezbejke, gej, biseksualne, transrodne i queer osobe
OP CAT	Opcioni protokol uz Konvenciju protiv torture
RS	Republika Srpska
SPT	Pododbor za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja
UN	Ujedinjene nacije
UNDP	Razvojni program Ujedinjenih nacija
UPP	Univerzalni periodični pregled

UJEDINJENE NACIJE
Bosna i Hercegovina

Čast mi je predstaviti drugo izdanje „Kompilacija preporuka Ujedinjenih nacija o ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini i njihova provedba“.

Ratifikacijom temeljnih UN-ovih međunarodnih konvencija o ljudskim pravima i većine njihovih dodatnih protokola, BiH je preuzela zakonsku obavezu provedbe, promocije i poštivanja prava sadržanih u tim aktima.

Preporuke UN-ovih mehanizama za ljudska prava mogu poslužiti kao korisne smjernice za unapređenje situacije vezane za ljudska prava u zemlji.

U tom smislu, Agenda ciljeva za održivi razvoj do 2030. godine, čija je potpisnica i BiH, predviđa koristan okvir za takvu vrstu djelovanja. Kao što je naglasio generalni sekretar UN-a Ban Ki-Moon, Agenda do 2030. godine predstavlja „univerzalni, integrirani i transformativni plan djelovanja za mir i prosperitet za sve... Provedba ciljeva održivog razvoja će ojačati našu zajedničku sposobnost za rješavanje kratkoročnih rizika i izgraditi dugoročnu otpornost.“

UN je predan saradnji s BiH, kako bi se pomoglo osigurati da svi u zemlji uživaju cijeli spektar ljudskih prava, koji uključuje pravo na život, slobodu od mučenja, ropstva i diskriminacije, pravo na slobodu vjere, govora i okupljanja, pravo na slobodne i poštene izbore, pravo na pravično suđenje i obrazovanje, pravo na odgovarajući životni standard, na pravične plate i sigurne uslove rada, pravo na pristojno stanovanje, na najviši mogući standard zdravlja, te adekvatnu zaštitu kod ranjivosti na temelju dobi, bolesti ili nesreće.

Navedena prava su univerzalna, nedjeljiva, međusobno ovisna i povezana, a društva koja grade su snažna i uspješna.

Nadamo se da će ova Kompilacija poslužiti kao temelj za provedbu obaveza iz područja ljudskih prava u BiH.

Sezin Sinanoglu

rezydentna koordinatorka Ujedinjenih nacija u BiH

Uvod

KOMPILACIJA PREPORUKA UJEDINJENIH NACIJA O LJUDSKIM PRAVIMA U BOSNI I HERCEGOVINI I NJIHOVA PROVEDBA: ZAŠTO I ZA KOGA?

Kompilacija preporuka Ujedinjenih nacija o ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini i njihova provedba (u daljnjem tekstu: Kompilacija), koja u cijelosti obuhvata opći i tehnički dio (tj. preporuke UN-ovih mehanizama zaštite ljudskih prava: UN-ova ugovorna tijela, posebne procedure i Univerzalni periodični pregled i kompilaciju tekstova iz različitih izvještaja o ljudskim pravima i analizu nakon klasifikacije preporuka, te analizu medija o zastupljenosti UN-ovih preporuka za zaštitu ljudskih prava za BiH u štampanim medijima u periodu od januara 2005. do maja 2016. godine) ima za cilj dati jasan i sistematičan pregled preporuka međunarodnih tijela u specifičnim oblastima, a dostupna je na <http://ba.one.un.org/>.

Ova brošura predstavlja samo jedan dio cjelokupne kompilacije, uključujući pregled institucionalne strukture UN-a relevantne za ljudska prava, naročito informacije o ugovornim tijelima, posebnim procedurama i Univerzalnom periodičnom pregledu. Također, predstavljena je trenutna situacija u onim oblastima koje se spominju u preporukama. Pregled se smatra kompilacijom različitih analiza, s obzirom na to da je organiziran na osnovu uvida u neke od ključnih općih i sektorskih izvještaja i drugih dokumenata koji se odnose na ljudska prava u BiH.

Nadalje, navedeni su strateški smjerovi koji za cilj imaju provedbu preporuka čija je glavna svrha dati kreatorima politika određena početna razmatranja kao polaznu osnovu za njihove napore na razvoju sveobuhvatnog akcionog plana za zaštitu ljudskih prava u BiH. Konačno, na kraju su podcrtani mogući sljedeći koraci koji se tiču provedbe UN-ovih preporuka za zaštitu ljudskih prava.

Vodeći princip pri izradi ove kompilacije bio je stvoriti jednostavan alat, kojeg je lako koristiti, te se može upotrebljavati za akademske svrhe, razvojne politike, izradu pravnih rješenja i akcione planove za provedbu preporuka međunarodnih tijela koje predstavljaju međunarodne obaveze BiH.

Kompilacija je izrađena kako bi je koristile relevantne institucije, nevladine organizacije, akademska zajednica i svi oni koji su uključeni u njihov rad i koji proučavaju i zagovaraju ljudska prava.

Pregled: Ugovorna tijela, posebne procedure Vijeća za ljudska prava i univerzalni periodični pregled

U ovom dijelu brošure dat je kraći pregled raznih mehanizama unutar sistema Ujedinjenih nacija putem kojih se prati poštivanje ljudskih prava, to jeste, ugovornih tijela koja nadziru primjenu pojedinih ugovora, posebne procedure Vijeća za ljudska prava i univerzalni periodični pregled.

Blagovremeno izvještavanje prema ovim mehanizmima i djelotvorno praćenje poštivanja preporuka su korisni za države s obzirom da je to jedinstvena prilika da same procijene situaciju na terenu, između ostalog, kroz prikupljanje i analizu podataka, te da izvrše pregled svojih zakonskih propisa i politika.

UGOVORNA TIJELA KOJA NADZIRU PRIMJENU POJEDINIH UGOVORA

Postoji **devet osnovnih međunarodnih ugovora o ljudskim pravima**, od kojih je zadnji, ugovor o zaštiti od prisilnog nestanka, stupio na snagu 23. decembra 2010.

Postoji **deset ugovornih tijela koja nadziru primjenu pojedinih ugovora, koja se sastoje od nezavisnih eksperata** sa prepoznatom stručnošću u oblasti zaštite ljudskih prava, koje države ugovornice imenuju i biraju na četverogodišnji mandat, uz mogućnost ponovnog izbora. To su: Komitet za ljudska prava koji prati primjenu Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (1966.) i njegovih opcionih protokola; Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava, koji prati primjenu Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966.); Komitet za ukidanje rasne diskriminacije, koji prati primjenu Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (1965.); Komitet za ukidanje diskriminacije žena, koji prati primjenu Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (1979.) i njenog opcionog protokola (1999.); Komitet protiv mučenja, koji prati primjenu Konvencije protiv mučenja i drugog okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja (1984); Komitet o pravima djeteta, koji prati primjenu

Konvencije o pravima djeteta (1989.) i njenih opcionih protokola (2000.); Komitet za zaštitu prava radnika migranata, koji prati primjenu Međunarodne konvencije o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica (1990.); Komitet o pravima osoba s invaliditetom, koji prati primjenu Međunarodne konvencije o pravima osoba s invaliditetom (2006.); Komitet za zaštitu od prisilnog nestanka, koji prati primjenu Međunarodne konvencije o zaštiti svih osoba od prisilnog nestanka (2006.); i Pododbor za sprečavanje mučenja i drugog okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja, koji je osnovan u skladu s odredbama Opcionog protokola uz Konvenciju protiv mučenja (2002.), koji obilazi mjesta gdje se nalaze osobe lišene slobode u cilju sprečavanja mučenja i drugog okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.

Ugovorna tijela koja nadziru primjenu pojedinih ugovora obavljaju niz funkcija u skladu s odredbama ugovora na osnovu kojih su osnovana. Tu spadaju razmatranje periodičnih izvještaja država ugovornica, razmatranje pojedinačnih žalbi, provođenje istraga u zemljama i donošenje općih komentara kojima se tumače odredbe te organiziranje tematskih diskusija o poštivanju ugovora.

Zemlja ratifikacijom određenog ugovora preuzima obavezu poštivanja prava prepoznatih u tom ugovoru, te je stoga obavezna preduzimati korake kojim će osigurati da sve osobe u državi mogu uživati prava zagarantovana ugovorom.

Paralelno sa obavezom da provodi materijalne odredbe ugovora, svaka država ugovornica također treba dostaviti periodične izvještaje relevantnom ugovornom tijelu (osim tijelu osnovanom prema Opcionom protokolu uz Konvenciju protiv mučenja) o poštivanju prava. Svi komiteti su izdali smjernice za izvještavanje kako bi pomogli državama ugovornicama da pripreme svoje izvještaje. Smjernice su napisane tako da se osigura jedinstven format izvještaja. Nekoliko komiteta je izdalo posebne smjernice za početne i periodične izvještaje.

Da bi pomogli državama ugovornica u blagovremenoj pripremi i podnošenju fokusiranih izvještaja, neki komiteti, među njima i Komitet protiv mučenja, Komitet za ljudska prava i Komitet za zaštitu prava radnika migranata, usvojili su pojednostavljenu proceduru izvještavanja u vidu liste pitanja prije izvještavanja. Prema ovoj opcionalnoj proceduri, lista pitanja se dostavlja državi ugovornici prije nego što dostavi svoj periodični izvještaj. Odgovori države ugovornice na pitanja predstavljaju njen periodični izvještaj prema konvenciji i smatra se da svaka država ugovornica koja podnosi izvještaj prema ovoj novoj proceduri ispunjava svoje obaveze izvještavanja prema konvenciji za period koji se razmatra. Međutim, države ugovornice mogu odlučiti da nastave dostavljati izvještaje u skladu sa standardnom procedurom.¹

¹ Za više informacija vidi [The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Overview of the Human Rights Treaty Body System and Working Methods Related to the Review of States Parties. HRI/MC/2013/2. OHCHR, 12. april 2013.](#)

Osim izvještaja koje podnose države ugovornice, ugovorna tijela mogu zaprimiti informacije o stanju ljudskih prava u određenoj zemlji i iz drugih izvora, naprimjer, od domaćih institucija za zaštitu ljudskih prava, međunarodnih i domaćih organizacija civilnog društva, agencija Ujedinjenih nacija, drugih međuvladinih organizacija i profesionalnih grupa i akademskih institucija.

U skladu s tim, relevantno ugovorno tijelo razmatra izvještaj u prisustvu delegacije države ugovornice.

Na inicijativu Komiteta za ukidanje rasne diskriminacije su sva ugovorna tijela razvila praksu pozivanja države ugovornice na sjednicu na kojoj komitet razmatra izvještaj te države kako bi joj se omogućilo da putem svoje delegacije odgovori na pitanja članova komiteta i da pruži dodatne informacije o svojim nastojima da provede odredbe odgovarajućeg ugovora.²

Na osnovu takvog konstruktivnog dijaloga, komitet objavljuje sve ono što ga zabrinjava u pogledu primjene odredbi, kao i svoje preporuke, u vidu „zaključnih opservacija“.

Sva ugovorna tijela zahtijevaju od država ugovornica da u svojim periodičnim izvještajima ili u toku konstruktivnog dijaloga dostave informacije o provođenju preporuka sadržanih u prethodnim zaključnim opservacijama. Dok svi komiteti koriste redovan ciklus izvještavanja u svrhu praćenja poštivanja prethodnih zaključnih opservacija, pet ugovornih tijela, Komitet za ljudska prava, Komitet protiv mučenja, Komitet za ukidanje rasne diskriminacije, Komitet za ukidanje svih oblika diskriminacije žena i Komitet za zaštitu od prisilnog nestanka, usvojili su zvanične procedure za direktnije praćenje provođenja određenih zaključnih opservacija.³

Komitet za ukidanje rasne diskriminacije je uspostavio proceduru praćenja u okviru koje može tražiti dodatne informacije ili dodatni izvještaj, između ostalog, o mjerama koje države ugovornice preduzimaju da bi ispoštovale preporuke komiteta. U okviru procedure se imenuje koordinator koji je nadležan za praćenje. Koordinator, koji se imenuje na period od dvije godine, radi u saradnji sa izvjestiocima zemalja i na svakoj sjednici komitetu dostavlja izvještaj o rezultatima praćenja.⁴

² Za više informacija vidi The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Overview of the Human Rights Treaty Body System and Working Methods Related to the Review of States Parties. HRI/MC/2013/2. OHCHR, 12. april 2013.

³ Za više informacija vidi Twenty-fifth Meeting of Chairpersons of the Human Rights Treaty Bodies Geneva, 24–28 June 2013 Item 4 of the Provisional Agenda Follow-up to the Recommendations of the Twenty-fourth Meeting of Chairpersons of the Human Rights Treaty Bodies, including Harmonization of the Working Methods Other Activities of the Human Rights Treaty Bodies and Participation of Stakeholders in the Human Rights Treaty Body Process. HRI/MC/2013/3.

⁴ *ibid.*

TIJELA OSNOVANA NA TEMELJU POVELJE UN-A

Tijela osnovana na temelju Povelje UN-a obuhvataju Vijeće za ljudska prava, mehanizam univerzalnog periodičnog pregleda, Komisiju za ljudska prava (koju je zamijenilo Vijeće za ljudska prava), Posebne procedure Vijeća za ljudska prava i Postupak ulaganja žalbi Vijeću za ljudska prava. Posebne procedure i Univerzalni periodični pregled su dva mehanizma opisana u Kompilaciji.

Sistem **posebnih procedura** Vijeća za ljudska prava sastoji se od nezavisnih eksperata za ljudska prava koji u okviru svog mandata izvještavaju i daju savjete u pogledu poštivanja ljudskih prava iz perspektive određene teme ili zemlje. Sistem posebnih procedura je središnji element mašinerije ljudskih prava u okviru Ujedinjenih nacija i obuhvata sva ljudska prava: građanska, kulturna, ekonomska, politička i socijalna.

Uz podršku Ureda Visokog povjerenika Ujedinjenih nacija za ljudska prava, eksperti sistema posebnih procedura obilaze zemlje; djeluju u pojedinačnim slučajevima navodnih povreda ljudskih prava i iskazane zabrinutosti šire, strukturalne prirode dostavljanjem priopćenja državama; provode tematske studije i zakazuju stručne konsultacije, čime doprinose razvoju međunarodnih standarda ljudskih prava; zagovaraju i podižu svijest javnosti; i daju savjete u pogledu stručne saradnje. Tijelo posebnih procedura dostavlja izvještaj Vijeću za ljudska prava jednom godišnje i u većini mandata također podnosi izvještaj Generalnoj skupštini.

Univerzalni periodični pregled predstavlja jedinstven proces koji podrazumijeva pregled evidencija o ljudskim pravima koje se vode u sve 193 države članice UN-a. Ustanovljen je rezolucijom Generalne skupštine UN-a 60/251 od 15. marta 2006. godine.

To je proces koji pokreću države pod okriljem Vijeća za ljudska prava, koji pruža mogućnost svakoj državi da obznani mjere koje preduzima na unapređenju stanja ljudskih prava u svojoj zemlji i na ispunjavanju svojih obaveza u pogledu poštivanja ljudskih prava. Kao jedna od glavnih odlika Vijeća, proces univerzalnog periodičnog pregleda je koncipiran tako da osigura jednako postupanje sa svim zemljama prilikom ocjene stanja ljudskih prava. Konačan cilj ovog mehanizma je unaprijediti stanje ljudskih prava u svim zemljama i riješiti povrede ljudskih prava gdje god da se dese.

Pregled provodi Radna grupa mehanizma univerzalnog periodičnog pregleda koja se sastoji od 47 članova Vijeća; međutim, svaka država članica UN-a može uzeti učešće u diskusiji/dijalogu koji se vodi sa državama koje su predmet pregleda. Svakom pregledu asistiraju grupe od po tri države, poznate pod nazivom „trojka“, koje imaju ulogu izvjestilaca. Sastav trojke za svaku državu se bira ždrijebom nakon izbora članova Vijeća u Generalnoj skupštini.

Pregledi se baziraju na: 1) informacijama koje država koja je predmet pregleda može dostaviti u vidu „nacionalnog izvještaja“; 2) informacijama sadržanim u izvještajima nezavisnih eksperata i grupa za ljudska prava, poznatih kao „posebne procedure“, ugovorna tijela koja nadziru primjenu pojedinih ugovora o ljudskim pravima i druga tijela UN-a; 3) informacijama od drugih interesnih tijela, kao što su domaće institucije za ljudska prava i nevladine organizacije.

Pregledi se obavljaju putem interaktivne diskusije između države koja je predmet pregleda i drugih država članica UN-a na sastanku Radne grupe mehanizma univerzalnog periodičnog pregleda. U toku diskusije svaka država članica UN-a može postavljati pitanja, davati komentare i/ili preporuke državama koje su predmet pregleda. Trojke mogu grupisati teme ili pitanja koja će podijeliti sa državnom koja je predmet pregleda da bi osigurale neometan i uredan interaktivni dijalog.

Nakon pregleda od strane Radne grupe, trojka priprema izvještaj uz učešće države koja je predmet pregleda i uz asistenciju Ureda Visokog povjerenika Ujedinjenih nacija za ljudska prava. Izvještaj, poznatom pod nazivom „izvještaj o ishodima pregleda“, sadrži sažet prikaz diskusije. Stoga se sastoji od pitanja, komentara i preporuka koje su dale države zemlji koja je predmet pregleda, kao i odgovora te zemlje.

U toku sesije Radne grupe, pola sata je posvećeno usvajanju svakog „izvještaja o ishodima pregleda“ za države koje su predmet pregleda tokom te sesije. Država ima mogućnost dati preliminarne komentare o preporukama koje može prihvatiti ili notirati. U izvještaj se unose i prihvaćene i notirane preporuke.

Nakon usvajanja izvještaja, u naredne dvije sedmice države mogu izvršiti redakтуру teksta svojih izjava. Zatim se izvještaj usvaja na plenarnoj sjednici Vijeća za ljudska prava. Na plenarnoj sjednici država koja je predmet pregleda može odgovoriti na pitanja i osvrnuti se na teme koje nisu dovoljno obrađene u okviru Radne grupe i odgovoriti na preporuke koje su države dale u toku pregleda. Određeno vrijeme se daje i državama članicama i državama koje imaju status promatrača da izraze svoje mišljenje o ishodu pregleda, kao i domaćim institucijama za ljudska prava, nevladinim organizacijama i drugim zainteresiranim stranama da daju opće komentare.

Država ima primarnu odgovornost za provođenje preporuka koje su sadržane u završnom izvještaju. Mehanizam univerzalnog periodičnog pregleda osigurava odgovornost svih zemalja za postizanje ili nepostizanje napretka u poštivanju tih preporuka. U toku narednih pregleda, od država se očekuje da dostave informacije o tome šta su preduzele da bi ispoštovale preporuke date u toku prethodnog pregleda, kao i svim novinama u oblasti ljudskih prava.

Međunarodna zajednica će pružiti pomoć u provođenju preporuka i zaključaka u vidu izgradnje kapaciteta i tehničke pomoći, u konsultacijama sa državama.

Sve relevantne informacije se mogu naći na <http://ohchr.org/EN/HRBodies/Pages/HumanRightsBodies.aspx>.

Opis stanja

Jedinstveno iskustvo prikupljanja i organiziranja kompilacije preporuka UN-a o ljudskim pravima za BiH od velike je važnosti za cjelokupno razumijevanje problema i pitanja sistema za promociju i zaštitu ljudskih prava u BiH. Ljudska prava spadaju u osnovne principe ustavnog uređenja BiH, te je kompilacija ove vrste od velike važnosti za njihovo pravilno mapiranje. Kompilacijom se omogućava identificiranje ključnih smjerova za daljnje napore koji su usmjereni na rješavanje problema u oblasti ljudskih prava.

Kada se radi o BiH, više je nego očigledno da je preplavljena primjerima kršenja ljudskih prava u svim aspektima života, od širokog niza osnovnih političkih prava učešća do sofisticiranijih pitanja u sferi ekonomskih i socijalnih prava.

Danas su tijela UN-a za ljudska prava i njihovu praksu vrlo zabrinuta za pitanje uspostavljanja i jačanja nacionalnih institucija za ljudska prava i izradu nacionalnih akcionih planova. Imajući ovo u vidu, neophodno je jasno razumjeti preporuke UN-a o ljudskim pravima vezane za institucionalni okvir ljudskih prava u BiH. Pod terminom institucionalni okvir shvatamo zakonodavstvo, nacionalne institucije za ljudska prava, akcione planove i prikupljanje podataka vezanih za ljudska prava.

U pogledu institucionalni okvira za ljudska prava, UN-ova tijela za ljudska prava od 2006. godine u različitim oblicima i formulacijama ponavljaju svoju zabrinutost vezanu za sljedeća pitanja:

- Ustavna reforma potrebna za osiguravanje jednakog uživanja prava svih građana da biraju i budu birani bez obzira na njihovu etničku pripadnost i mjesto stanovanja;
- Usvajanje, daljnji razvoj i puna provedba zakonodavstva za sprečavanje diskriminacije;
- Usvajanje i adekvatna provedba zakonodavstva i uspostavljanje i efektivno funkcioniranje institucija koje se bave ranjivim i marginaliziranim grupama poput žena, djece, osoba sa invaliditetom, Roma i drugih manjina;
- Razlike u dostupnoj socijalnoj zaštiti i pomoći između entiteta i različitih kantona u Federaciji BiH;
- Nedostatak funkcionalnog sistema besplatne pravne pomoći u zemlji;
- Razvoj mehanizma za sistematsko prikupljanje podataka o ljudskim pravima;

- Više ljudskih i finansijskih resursa, kao i veća nezavisnost i ovlasti za ključne nacionalne institucije ljudskih prava – Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Agencija za rodnu ravnopravnost i centri, itd.

Gore navedena pitanja bi se mogla posmatrati kao najvažnija pitanja identificirana u okviru preporuka UN-a koja su prema našim nalazima još uvijek neriješena i stoga predmet i prioritet daljnjeg rada u oblasti ljudskih prava u BiH.

Kao što se može očekivati, ukoliko se na umu ima struktura UN-ovih tijela za ljudska prava, većina preporuka koje se direktno odnose na pitanja nediskriminacije i jednakosti tiču se socio-političkog i ekonomskog statusa i pozicije žena i djece, Roma i drugih manjina.

Jedan od najhitnijih problema koji se ponavlja je onaj koji se odnosi na postojeane patrijarhalne stavove i duboko ukorijenjene stereotipe koji se tiču uloga i odgovornosti žena i muškaraca u porodici i društvu. Kao rezultat toga, UN-ova tijela za ljudska prava od 2006. godine ponavljaju svoje zahtjeve za izmjenama sadržaja školskih udžbenika i nastavnih planova i programa, kampanje za podizanje svijesti i strogog i mjerodavnog kodeksa ponašanja kada se radi o izvještavanju medija o ranjivim i marginaliziranim grupama.

Prema UN-u, stalni razlog za zabrinutost su brojne nejednakosti koje se odnose na povlastice i uživanje prava vezanih za mjesto boravka i socio-ekonomski status pojedinačnih članova grupa koje su izložene velikom riziku od diskriminatorne prakse. U tom smislu je preporuka koja se ponavlja ona kojom se zahtijeva usklađivanje zakonodavstva kojim se regulira socijalna i zdravstvena zaštita i pomoć.

Neriješeno pitanje segregacije u obrazovanju je u stalnom fokusu UN-ovog mehanizma zaštite ljudskih prava. Konkretno, to se odnosi na praksu pod nazivom "Dvije škole pod jednim krovom" ili sistem segregacije djece u školama na osnovu etničke pripadnosti. Od svog uspostavljanja, ova praksa segregacije u školama je dovela do niza političkih preporuka koje su dale vladine i nevladine institucije, ali nikad nisu prihvaćene i provedene.

Poziv UN-a na međukulturološki dijalog, toleranciju i razumijevanje je usko vezan za gore navedeno i predstavlja preporuku od najvećeg prioriteta, a prema stajalištu ugovornih tijela i specijalnih izvjestitelja UN-a zahtijeva prisustvo u nastavnim planovima i programima, školskim udžbenicima, kao i pravno zagarantiranu inkluzivnost koja će se provoditi u praksi.

Oblast vladavine prava se obično ispituje iz perspektive specifičnih procedura i grupa koje su izložene velikom riziku kršenja ljudskih prava. Ključne ciljne grupe u tom smislu su žene, djeca, a posebno djeca žrtve i djeca lišena slobode, zatvorenici i osobe koje se liječe u institucijama mentalnog zdravlja.

Prilikom kontrole opće primjene konvencija, kao specifičan segment koncepta vladavine prava, UN-ovi mehanizmi zaštite ljudskih prava obično definiraju svoje preporuke prema domaćim akterima, kao zahtjev za njihovu jednaku primjenu, a često izražavaju i zabrinutost za činjenicu da postoji samo ograničen broj sudskih predmeta u okviru kojih se poziva na odredbe konvencija ili se primjenjuju direktno. Kada se radi o primjeni zakona, kao što je već pomenuto, postoji otvoreno pitanje fragmentiranog i nereguliranog pružanja besplatne pravne pomoći u nekim kantonima FBiH, kao i pitanje sistema besplatne pravne pomoći na nivou države, na kojem je Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći tek usvojen. Nadalje, nekoliko preporuka sadrži zahtjev za razumijevanje specifičnog zakonodavstva o ljudskim pravima od strane svih uključenih aktera, praćen zahtjevom za adekvatnom i efektivnom provedbom zakonodavstva i za njegovo daljnje usklađivanje.

Ponovo se izražava zabrinutost zbog nedosljedne primjene zakona. Na primjer, 2005. godine zaključeno je da sistem maloljetničkog pravosuđa treba biti u skladu sa Konvencijom o pravima djeteta, a 2012. godine je ponovljen isti zahtjev. Odbor za eliminaciju rasne diskriminacije (CERD) je 2010. godine istakao potrebu za provedbom kaznenih odredbi koje se odnose na govor mržnje i zločine iz mržnje, kao i potrebu za kampanjama za podizanje svijesti o ovim pitanjima. Isto je ponovljeno u zaključcima CERD-a iz 2015. godine.

Na nivou općih uslova uočenih u zatvorima i institucijama mentalnog zdravlja, stanja zatvorskog sistema, prava zatvorenika su uvijek i iznova predmet zabrinutosti UN-a. Bez obzira na stalne preporuke u vezi sa ovim, situacija u ovom specifičnom segmentu vladavine prava je još uvijek prepuna poteškoća i problema.

Sasvim posebna se pažnja kroz preporuke posvećuje pitanju usavršavanja. Adekvatno i sistematsko usavršavanje je neophodno za sve profesionalne grupe koje rade sa ranjivim i marginaliziranim grupama koje su izložene visokom riziku od kršenja ljudskih prava. Obrazovanje i usavršavanje su neophodni na redovnoj osnovi. Nadalje, adekvatnu i sistematičnu obuku za profesionalne grupe treba kombinirati sa kampanjama za podizanje svijesti među širom populacijom, te posebno među ranjivim i marginaliziranim grupama. Naravno, treba istaći da postoji obrazovanje i usavršavanje za profesionalne grupe, ali oni se ne mogu smatrati sistematičnim i zasnovanim na potrebama. Iz svih ovih razloga se ponavlja ovaj poseban zahtjev za sistematičnim i adekvatnim usavršavanjem.

Od 2005. i 2006. godine UN-ova ugovorna tijela zagovaraju rješavanje određenih pitanja relevantnih za tranzicijsku pravdu u BiH. Prije svega, radi se o potrebi za osiguravanje svih neophodnih preduslova za suđenja za ratne zločine u zemlji, uz posebno poklanjanje pažnje preporukama kojima se zahtijevaju dovoljni ljudski i drugi resursi potrebni za suđenje za ratne zločine, kao i funkcionalan sistem zaštite svjedoka. Pored toga, brojna ugovorna tijela su godinama ukazivala na pitanje civilnih žrtava rata, konkretno na lične invalidnine civilnih žrtava rata, kao i njihov nereguliran i nepovoljan položaj u odnosu na status i povlastice ratnih veterana. Poseban razlog za zabrinutost je bilo njihovo pravo na kompenzaciju i rehabilitaciju, te njihova provedba u domaćem zakonodavstvu, zatim ratni zločini seksualnog nasilja i pitanja vezana za nestale osobe i prisilne nestanke.

Do 2011. godine većina gore pomenutih pitanja bila je i dalje neriješena i na njih su ukazivala različita ugovorna tijela. Godine 2013. žrtve seksualnog nasilja počinjenog tokom rata još uvijek nisu bile priznate, pa stoga nisu imale ni adekvatan pristup socijalnoj zaštiti, pomoći i odgovarajućoj rehabilitaciji. Zahtjevi koji se odnose na zaštitu svjedoka se sada fokusiraju na odgovarajuću provedbu donesenog zakonodavstva i uspostavljanje održivih i funkcionalnih mjera zaštite svjedoka na nivou kantona i distrikta Brčko. Usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa međunarodnim standardima vezanim za procesuiranje ratnih zločina seksualnog nasilja smatra se prioritetom, kao i zahtjev za ubrzanje usvajanja zakona i programa izrađenih za osiguravanje efektivnog pristupa pravdi za sve žrtve rata. Treba istaći da je pripremljen nacrt Strategije tranzicijske pravde za BiH, koju nadležni organi nikada nisu usvojili.

Pitanju nestalih osoba i prisilnih nestanaka od 2005. godine se obično pristupa putem UN-ovih preporuka koje se odnose na uspostavljanje i rad Instituta za nestale osobe, podršku za porodice nestalih osoba i sistem za prikupljanje podataka o nestalim osobama i prisilnim nestancima.

Prilikom ocjene napretka zemlje u oblasti slobode i sigurnosti osoba, UN-ovi mehanizmi zaštite ljudskih prava odnose se na pitanja trgovine ljudima, nasilja nad ženama i djecom i zaštitu od mina.

Od 2006. godine glavni razlozi za zabrinutost u oblasti trgovine ljudskim bićima su provedba postojećeg zakona, fer i adekvatne kompenzacije za žrtve, pomoć žrtvama i zaštita svjedoka, borba protiv izrabljivanja djece i obuka za službenike koji rade na ovim pitanjima. Preporuke iz 2011. godine još uvijek ističu potrebu za usavršavanjem, kao i programima rehabilitacije i istinskim pristupom zdravstvenoj zaštiti i savjetovanju, dok se tokom 2013. godine razgovaralo o tome da uprkos određenom napretku vezanom za novo zakonodavstvo postoji problem po pitanju

malog broja procesuiranja slučajeva vezanih za različite oblike trgovine ljudima. Zatim je uslijedila zabrinutost zbog nedostatka efektivnih procedura za identifikaciju žrtava. Pored toga je istaknuto da većinu skloništa koja pružaju adekvatne usluge žrtvama trgovine ljudima vode nevladine organizacije koje se oslanjaju na eksterno finansiranje, što je još uvijek slučaj. Nadalje, prema opservacijama UN-ovih tijela za ljudska prava, BiH je u periodu od 2006. do 2013. godine ostala zemlja porijekla, odredišna zemlja i zemlja tranzita za trgovinu ljudskim bićima.

Interes UN-ovih tijela za nasilje nad ženama i djecom od 2006. godine odnosi se na zahtjev za osiguravanjem efektivne provedbe zakonodavstva za borbu protiv nasilja u porodici i podrške za pružanje intenzivnog obrazovanja i usavršavanja sudijama, tužiocima i službenicima agencija za provedbu zakona. U preporukama za 2006. godinu navedeno je da je postojeće zakonodavstvo potrebno uskladiti sa međunarodnim standardima i Zakonom o rodnoj jednakosti. Nadalje, zahtjev za efektivnu i punu provedbu postojećih zakona je ponovljen 2011. godine, zajedno sa pozivom za provedbu nacionalnih strategija za sprečavanje i borbu protiv nasilja u porodici i borbu protiv nasilja nad djecom. Poziv za usklađivanje zakonodavstva je stalno ponavlján u periodu od 2012. do 2014. godine, kao i zahtjev za efektivne istrage ovih krivičnih djela i rehabilitaciju žrtava.

Zaštita od mina u kontekstu UN-ovih procedura za zaštitu ljudskih prava se uvijek fokusirala na potrebu za osiguravanje odgovarajućih kampanja za podizanje svijesti.

U okviru provjere **poštivanja osnovnih sloboda** u BiH, preporuke koje su dali UN-ovi mehanizmi za zaštitu ljudskih prava fokusiraju se na dvije specifične teme: (1) brigu za slobodu mišljenja i izražavanja, te (2) učešće žena u političkom životu. Što se tiče slobode izražavanja, naglašava se uloga Regulatorne agencije za komunikacije, te posebno potreba za punim poštivanjem njene nezavisnosti. U slučaju slobode štampe i medija, također, potrebne su odgovarajuće istrage i reakcije kada se radi o kršenju ljudskih prava.

Postoje zadovoljavajuća pravna rješenja izrađena u svrhu osiguravanja učešća žena u političkom životu. Međutim, mala i stagnirajuća zastupljenost žena u parlamentima i vlastima je činjenica i može se povezati sa nedovoljnom vidljivošću koju mediji i političke stranke daju kandidatkinjama u predizbornim kampanjama. S tim u vezi je i problem njihovog odsustva iz važnih procesa donošenja odluka.

Od 2006. godine, **pitanja radnih prava** su bila zastupljena u preporukama UN-a u vezi sa pitanjima kao što su radnici na čekanju, poštivanje ugovornih obaveza, podrška jedinicama za inspekciju rada, rodna jednakost u oblasti rada, radnička prava manjina (posebno Roma), sindikati i nezaposlenost.

Posebne preporuke vezane za poštivanje pravnih obaveza prema uposlenicima i zahtjev za više resursa za jedinice za inspekciju rada ponovljene su 2013. godine.

Također, preporuke se odnose na potrebu za ukidanje sankcija nametnutih osobama koje rade na crno i zahtjev za redovno prilagođavanje minimalne dnevnicne troškovima života.

Kao što se može očekivati, dominantne napomene koje se ponavljaju u vezi sa rodnom jednakosti u oblasti rada odnose se na pitanja jednake plate za jednak rad, diskriminatorne prakse protiv žena pri upošljavanju u javnom i privatnom sektoru, koncentriranje žena u određenim sektorima rada, kao i pri radu na crno.

U periodu između 2006. i 2013. godine, sadržaj preporuka vezanih za nezaposlenost je ostao skoro isti, uz naglašavanje potrebe za posebno usmjerenim programima i aktivnim politikama zapošljavanja, kao što je prekvalifikacija, lokalne inicijative zapošljavanja i druge, posebno one koje se odnose na smanjenje nezaposlenosti među grupama u nepovoljnom položaju i marginaliziranim grupama.

U općoj oblasti **adekvatnog životnog standarda**, koji uključuje stambeno zbrinjavanje, socijalnu zaštitu, zdravstvo, obrazovanje i pristup vodi, treba istaći da su UN-ove preporuke za zaštitu ljudskih prava većinom usmjerene na poboljšanje situacije u ovim oblastima za grupe u nepovoljnom položaju i marginalizirane grupe. U slučaju onih kojima je potrebna podrška, postavlja se zahtjev za pružanje podrške i materijalne pomoći. Imajući ovo u vidu, nije iznenađujuće da se u preporukama zahtijeva pružanje adekvatnih resursa centrima za socijalni rad. Isto tako su potrebni međuentitetski sporazumi kako bi se osigurao pristup penzijama i zdravstvenoj zaštiti bez ikakvih ograničenja. Nejednakosti po pitanju uživanja u prednostima i pravima iz svih ovih oblasti ponavljaju se kao neriješeno pitanje. U preporukama se zahtijevaju strategije za smanjenje siromaštva, planovi stambenog i socijalno-stambenog zbrinjavanja, ciljani socijalni i zdravstveni programi, inkluzivno i osavremenjeno obrazovanje.

Provjera stanja ljudskih **prava ranjivih grupa** rezultirala je osnovnim nizom preporuka kojima se zahtijevaju gore navedene mjere za eliminiranje diskriminacije tih ranjivih grupa, konkretnije Roma, djece i LGBTQ populacije. Specifičnija stajališta se iznose u slučaju grupa kao što su izbjeglice, raseljena lica, tražioci azila, radnici migranti, pa se u preporukama zahtijeva puna provedba postojećih i izrada novih zakonskih rješenja, pomoć finansirana na adekvatan način (pravna i druga pomoć) i jasne i valjane procedure, usklađene sa međunarodnim standardima.

Više je nego očigledno da se gore navedene preporuke odnose na suštinske socijalne, ekonomske i političke probleme današnje BiH. Međutim, preporuke kao

takve dobile su vrlo ograničenu pažnju javnosti. Dokaz ovog argumenta se može naći u našoj analizi medija o zastupljenosti UN-ovih preporuka za zaštitu ljudskih prava za BiH u štampanim medijima u periodu od januara 2005. do maja 2016. godine.

Sa samo 211 rezultata naše pretrage više je nego očigledno da ova tema nije dobila odgovarajuću pažnju medija tokom relevantnog perioda. Nakon što su uklonjeni svi nerelevantni članci (oni koji se u suštini nisu odnosili na temu preporuka odbora UN-a), ostalo je oko 80 članaka. Oko polovina njih se zapravo odnosila na konkretne preporuke i reakciju države na iste. Druga polovina se na općenitiji način odnosila na stanje ljudskih prava u zemlji, ili kršenja individualnih ljudskih prava od strane države.

Postoji jedna dominantna odlika javnog diskursa o UN-ovim preporukama za zaštitu ljudskih prava i odnosi se na činjenicu da predstavnici vlasti u štampanim medijima na pozitivan način govore o sebi i postignutom napretku, dok je negativan ton rezerviran za nevladine organizacije koje državu pozivaju na provedbu, ili usvajanje zakona i preporuka. Kršenja i preporuke koje se često spominju su one koje se odnose na prava djece, prava žena i prava osoba sa invaliditetom. Godina koja je najučestalija u ovim rezultatima pretrage je bila 2006.

U zaključku, potencijal UN-ovih preporuka za unapređenje ljudskih prava u BiH je veliki i mora se u potpunosti istražiti. UN-ove preporuke za zaštitu ljudskih prava, posebno one koje ponavljaju UN-ovi mehanizmi tokom godina, moraju služiti kao osnova za cjelokupno daljnje strateško i akciono planiranje u oblasti ljudskih prava. Nadalje, one se trebaju široko distribuirati i promovirati sa ciljem osiguranja da će se na iste sve državne i nevladine institucije za ljudska prava oslanjati pri izradi okvira ili osnova njihovih budućih programa, projekata i aktivnosti.

Nastavni planovi i programi akademskih i neformalnih programa za obrazovanje o ljudskim pravima moraju naglašavati preporuke i njihovu važnost. Medijski izvještaji o ljudskim pravima trebaju uobziriti kredibilitet BiH slučajeva kršenja ljudskih prava i neprimjenjivanja preporuka u slučajevima kada se radi o poštivanju ljudskih prava naših građana.

U svrhu postizanja svega gore navedenog, ključnu ulogu imaju nacionalne institucije za ljudska prava i ključne nevladine organizacije za ljudska prava u zemlji, od kojih se očekuje da budu glavni zagovornici ugradnje UN-ovih preporuka za zaštitu ljudskih prava u BiH.

Preporuke i mogući sljedeći koraci

INSTITUCIONALNI OKVIR

Provjera institucionalnog okvira za ljudska prava jasno ukazuje na nekoliko strateških ciljeva koje treba postići u predstojećem periodu. Naravno, to počinje sa **potpuno nezavisnom Institucijom ombudsmena BiH koja posjeduje resurse (kako ljudske tako i finansijske)**. Ovaj posebni strateški cilj treba postići specifičnijim aktivnostima uspostavljenim u okviru ovog cilja, a koje će uključivati:

(a) razvoj, javne konsultacije i kampanju za zakonodavnu inicijativu kojom će se izvršiti izmjene Zakona o Instituciji ombudsmena BiH uz kapacitet garantiranja nezavisnosti i održivosti ove institucije;

(b) javne konsultacije, izradu i uspostavljanje internih dokumenata kojima se regulira nova i povećana organizacija Institucije ombudsmena, a koja je u stanju promovirati i štiti širok spektar ljudskih prava u BiH.

Drugo strateško pitanje je vezano za potrebu postizanja potpuno **funkcionalnog sistema uvrštenja rodne komponente**, što znači da je neophodno uspostaviti zakonodavnu proceduru na takav način da se agencijama za rodna pitanja omogući da provode provjeru svih relevantnih javnih zakonskih i političkih inicijativa, te da se bave rodnim pitanjima u istima. Specifičan cilj je vezan za **definiranje izmjena sa uvršenjem rodne komponente u slučaju zakona kojima se reguliraju procesi donošenja odluka vlasti na svim administrativnim nivoima** u cilju osiguravanja da se rodno relevantne zakonske i političke inicijative dopune mišljenjima koja daju nadležne agencije za rodna pitanja, prije nego što vlasti zauzmu konačno stajalište u vezi sa istima.

Što se tiče preporuka koje se bave akcionim planovima za ljudska prava, čini se adekvatnim definirati kao strateški cilj **socio-političko prihvatanje Programa za ljudska prava BiH konsenzusom**, koji će, slično kao i Reformski program, biti dokument sa sveobuhvatnim pregledom političkih i socio-ekonomskih mjera koje treba provesti u cilju postizanja provedbe preporuka UN-a i EU o ljudskim pravima

u ključnim oblastima, uključujući: institucijski okvir za ljudska prava, nediskriminaciju i jednakost, vladavinu prava, slobodu i sigurnost, tranzicijsku pravdu, osnovne slobode, socio-ekonomska prava i ranjive grupe.

Očigledan problem prikupljanja podataka o ljudskim pravima ima potencijal da bude stavljen u okvire strateškog cilja koji se definira **kao potpuno funkcionalan i sveobuhvatan sistem prikupljanja i širenja indikatora o ljudskim pravima**. Međutim, u cilju postizanja tog strateškog cilja, vrlo je važno posjedovati **definiran okvir koji sadrži međusobno dogovorene i pristupne indikatore ljudskih prava relevantne za BiH**.

NEDISKRIMINACIJA I JEDNAKOST

Čini se da je okvir za borbu protiv diskriminacije u velikoj mjeri uspostavljen u BiH. Međutim, on se ne provodi na efektivan način. Stoga se preporučeni strateški cilj u tom kontekstu tiče strane potražnje u oblasti borbe protiv diskriminacije i zahtijeva okruženje u kojem će **stanovništvo BiH biti svjesno diskriminatornih praksi u različitim oblastima života i upoznato sa mehanizmima borbe protiv diskriminacije koji se koriste u takvim situacijama**. To će zahtijevati **sveobuhvatnu i intenzivnu nacionalnu javnu kampanju za borbu protiv diskriminacije** koja će na kreativan i precizan način opisivati sve diskriminatorne prakse iz svakodnevnog života, ali isto tako biti informativna po pitanju dostupnih mehanizama za borbu protiv diskriminacije i njihove dostupnosti. Kada se radi o diskriminatornim praksama koje su u značajnoj mjeri prisutne u javnosti, nužno je obratiti posebnu pažnju na problem "ostalih" u Ustavu BiH, kao i na učenike koji pohađaju "Dvije škole pod jednim krovom".

Funkcionalni i lako dostupni mehanizmi za borbu protiv diskriminacije su još jedan strateški cilj za koji se čini da je od velike važnosti za ovu konkretnu oblast. Naravno, oni se tiču i državnih i nedržavnih institucija koje imaju mandat ili misiju rješavanja diskriminatornih praksi. Ovaj strateški cilj zahtijeva mjere usmjerene na **pružanje resursa za izgradnju kapaciteta tih institucija** za pružanje pravnih savjeta i zastupanje (uključujući strateško parničenje), upravljanje zakonodavnim inicijativama i politikama za borbu protiv diskriminacije, praćenje i izvještavanje itd. Važan element ovog posebnog napora je uspostavljanje **systema obuke** za sudije, tužioce, pravnike, službenike agencija za provedbu zakona i aktiviste za ljudska prava, pri čemu vrlo aktivnu ulogu igraju centri za obuku sudija i tužilaca, ali isto tako strukovna udruženja pravnih stručnjaka i akademske zajednice.

VLADAVINA PRAVA

Preporuke UN-a i dostupne analize očigledno ukazuju na to da je ključna stavka za budućnost vladavine prava u BiH nezavisnost njenih pravosudnih institucija. Stoga postoji potreba da se u okviru strateškog cilja, koji se definira kao **nezavisno pravosuđe**, odrede specifični ciljevi kao što je **sistem obrazovanja, obuke i smjernica za sudije, tužioce i službenike agencija za provedbu zakona sa odgovarajućim resursima**, posebno u oblastima kao što su zločini iz mržnje i govor mržnje, organizirani i privredni kriminal, pitanja seksualnog nasilja, diskriminatorne prakse, **izrada i usvajanje novih zakonodavnih inicijativa kojima se osigurava daljnja nezavisnost pravosudnih institucija**, a posebno Visokog sudskog i tužilačkog vijeća, **potpun strateški i akcioni okvir vezan za pravosudnu reformu, izrada i provedba formalnih procedura zasnovanih na postojećim pravnim rješenjima u cilju odvratanja i sprečavanja neprimjerenog uticaja na pravosudne institucije i osobe na pravosudnim funkcijama, osiguravanje procedura i resursa za efektivnu provedbu zaštite svjedoka i žrtava**.

TRANZICIJSKA PRAVDA

Sa stajališta ljudskih prava u BiH od ogromne je važnosti definirati **usvajanje Strategije tranzicijske pravde za BiH** kao strateški cilj.

SLOBODA I SIGURNOST OSOBA

Efektivno i sistematsko upravljanje mjerama za borbu protiv trgovine i nasilja u porodici očigledno predstavlja strateški cilj u ovoj oblasti. To će zahtijevati **nova zakonodavna rješenja kojima se osigurava funkcionalno upravljanje skloništima i programima rehabilitacije**, uz podršku putem adekvatnih javnih sredstava i jakog partnerstva sa nevladinim organizacijama. Nadalje, neophodno je uvesti **dodatne zakonodavne inicijative usmjerene na usklađivanje krivično-pravnih odredbi** koje se odnose na pitanje trgovine i nasilja u porodici općenito. Isto tako, jedan od prioriteta tokom sljedećeg perioda je **definiranje strateškog i akcionog okvira u cilju uspostavljanja funkcionalnog sistema maloljetničkog pravosuđa**.

OSNOVNE SLOBODE

Osiguravanje i daljnji razvoj nezavisnosti Regulatorne agencije za komunikacije je strateška odrednica neophodna u ovoj oblasti ljudskih prava. Kao i u slučaju VSTV, postojeći pravni okvir treba ojačati formalnim postupcima i adekvatnim sredstvima za njihovu provedbu koja će služiti svrsi odvratanja od i sprečavanja svih neprimjerenih političkih uticaja na medije i prava koja se odnose na slobodu izražavanja i slobodu štampe.

Dotadni strateški cilj vrijedan ozbiljne pažnje je **sveobuhvatno poboljšanje vidljivosti pitanja ljudskih prava u medijima općenito.**

RADNA PRAVA

Iako radna prava predstavljaju široku oblast sa jako puno otvorenih pitanja i problema, iz opće perspektive ljudskih prava od strateške je važnosti **osigurati kapacitete institucija za ljudska prava (Ministarstvo, ombudsmen, agencije za jednakost spolova) u cilju efektivnog nadzora i praćenja provedbe ekonomskih i socijalnih prava u BiH.** Njihova puna pažnja će biti usmjerena na pitanja provedbe aktivnih politika tržišta rada, posebno onih koje za cilj imaju pomoći ranjivim i marginaliziranim grupama, radu jedinica za inspekciju rada, jednak pristup uravnoteženim socijalnim naknadama, sindikalnu organizaciju i učinke novog radnog zakonodavstva u BiH stanje ljudskih prava.

PRAVO NA ADEKVATAN STANDARD ŽIVOTA, STAMBENO ZBRINJAVANJE, VODOSNABDIJEVANJE, ZDRAVSTVENU ZAŠTITU, OBRAZOVANJE, SOCIJALNU ZAŠTITU

Pitanja ljudskih prava navedena u ovom dijelu Kompilacije će biti odgovornost široke mreže državnih institucija na svim administrativnim nivoima u BiH, tako da je strateški cilj iz opće perspektive ljudskih prava ponovo osigurati zakonske, ljudske i materijalne preduslove kako bi nacionalne institucije za ljudska prava bile u stanju pratiti i nadzirati provedbu i napredak u ovim oblastima, kao i razvoj specifičnog niza indikatora ljudskih prava koji će omogućiti efektivno praćenje napretka.

RANJIVE GRUPE

Snaženje i jednak pristup povlasticama i pravima predstavljaju ključni strateški cilj kada se radi o ljudskim pravima ranjivih osoba. To je usko vezano za strateške ciljeve koji su već definirani u vezi sa nediskriminacijom i adekvatnim životnim standardima. Međutim, može se istaći da će biti potrebne dodatne zakonodavne inicijative u cilju osiguravanja **odgovarajuće zakonske definicije pitanja kao što je rodni identitet i seksualna orijentacija**, kao i njihovo odgovarajuće pozicioniranje u okviru postojećeg krivično-pravnog okvira.

Cilj koji se odnosi na Rome, kao jedna od ranjivih grupa, predstavlja sveobuhvatan i detaljan strateški i akcioni okvir koji će mobilizirati značajne socijalne resurse u cilju borbe protiv općeg problema siromaštva Roma u BiH.

SLJEDEĆI KORACI

Ova Kompilacija predstavlja korak ka provedbi preporuka UN-a u oblasti ljudskih prava. U ovoj fazi je neophodno dati pregled nekoliko mogućih sljedećih koraka vezanih za provedbu preporuka u BiH.

Prvi korak na listi je široka distribucija Kompilacije među državnim, nevladinim i međunarodnim institucijama uz pozivanje na sveobuhvatno korištenje Kompilacije u budućem strateškom i akcionom planiranju:

- Konkretnije, od državnih institucija treba zahtijevati da definiraju svoje strateške i akcione okvire, koji spadaju u njihove mandate, te uključivanje relevantnih preporuka UN-a, dok se od nevladinih organizacija, također, zahtijeva da razmotre mogućnost definiranja svog zagovaranja, praćenja, izvještavanja i izrade politika u skladu sa preporukama. Kada se radi o međunarodnoj zajednici u BiH očekuje se da će ona odrediti svoju pomoć i podršku za pitanja ljudskih prava na osnovu jasnih doprinosa njihovih kolega u vezi sa preporukama UN-a koje se tiču njihovih projektnih prijedloga i inicijativa.

Drugi niz koraka odnosi se na sveobuhvatni akcioni plan za ljudska prava u BiH:

- Takav je plan neophodan u skladu sa mehanizmima ljudskih prava UN-a, a radna grupa je organizirana pri Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH sa zadatkom da izradi nacrt akcionog plana za ljudska prava. Akcioni plan treba odražavati cjelokupnu strukturu preporuka UN-a u oblasti ljudskih prava, iako je očigledno da će odgovornost za određene aspekte ovog plana biti izvan Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice.

- Ipak, akcioni plan mora služiti kao centralni registar za sve mjere i aktivnosti u oblasti ljudskih prava koje će biti provedene širom zemlje. Kao što je već pomenuto, mora se stvoriti veza sa preporukama UN-a u oblasti ljudskih prava, ali isto tako mora postojati jasno vidljiva veza sa drugim strateškim dokumentima i akcionim planovima koji se bave specifičnijim pitanjima ljudskih prava. Međutim, mjere i aktivnosti iz tih strategija i planova, također, trebaju biti sastavni dio ovog glavnog i sveobuhvatnog akcionog plana za ljudska prava. Time će se osigurati i to da akcioni plan bude alat za praćenje i nadzor ljudskih prava. Nakon što bude izrađen, zahtijevati će samo periodično aktualiziranje po pitanju ostvarenog napretka.
- Akcioni plan za ljudska prava mora imati svoju vlastitu komunikacijsku strategiju. Predložena politika u ovom smislu je da se akcioni plan brendira kao Program za ljudska prava, specifičan niz mjera u oblasti za ljudska prava koje su jednako važna kao i Program reformi i koje dopunjuju njegov sadržaj. To je posebno relevantno za niz ekonomskih i socijalnih prava na koja će biti pod pritiskom ukoliko se Program reforme pravilno provede.
- Naravno, najbitnije stavke u Programu ljudskih prava trebaju biti već pomenute ključne preporuke:
 - Ustavna reforma zasnovana na ljudskim pravima;
 - Daljnji razvoj i puna provedba zakonodavstva za zabranu diskriminacije;
 - Usklađeno zakonodavstvo i funkcionalna i na odgovarajući način opremljena institucijska infrastruktura za ranjive i marginalizirane grupe poput žena, djece, osoba sa invaliditetom, Roma i drugih manjina;
 - Sistem besplatne pravne pomoći u zemlji;
 - Jednak pristup socijalnoj zaštiti, pomoći i povlasticama za sve građane, bez obzira na njihovo prebivalište (entitet ili kanton);
 - Više ljudskih i finansijskih resursa, kao i veća nezavisnost i ovlaštenja za ključne nacionalne institucije za ljudska prava – Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Agencija za ravnopravnost spolova i gender centri, itd.;
 - Reforma školskih udžbenika i nastavnih planova i programa zasnovana na ljudskim pravima;
 - Ukidanje sistema segregacije djece u školama;
 - Obrazovanje o ljudskim pravima za sve;

- Obuka o ljudskim pravima za stručnjake, posebno one koji su dio pravosuđa;
- Borba protiv trgovine ljudima i nasilje u porodici;
- Mjere i aktivnosti za smanjenje siromaštva;
- Promocija i zaštita prava Roma i drugih manjina;
- Efektivno praćenje o napretku u širokoj oblasti ekonomskih i socijalnih prava u BiH.

Konačno, ključni uslov za budući uspjeh u promociji programa ljudskih prava u BiH je sistem za prikupljanje i širenje indikatora ljudskih prava u BiH:

- U tom smislu neposredni prioritet je definiranje specifičnog niza indikatora ljudskih prava koji su, između ostalog, relevantni za mjerenje napretka u provedbi preporuka UN-a u oblasti ljudskih prava. Pri izradi indikatora ljudskih prava u skladu sa potrebama i specifičnim kontekstom BiH, mora se pratiti izrada i usvajanje jasnih i valjanih procedura usmjerenih na uspostavljanje sistema skupa indikatora ljudskih prava u BiH.

Prilog

PROFIL ZEMLJE: BOSNA I HERCEGOVINA

Status ratifikacije

INSTRUMENT LJUDSKIH PRAVA: (DATUM STUPANJA NA SNAGU)	STATUS RATIFIKACIJE	IZJAVA
Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije: 1969.	Potpis: N/A Ratifikacija/pristupanje: 1993.	
Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima: 1976.	Potpis: N/A Ratifikacija/pristupanje: 1993.	✓
Opcioni protokol uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima: 1976.	Potpis: 1995. Ratifikacija/pristupanje: 1995.	
Drugi opcioni protokol uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima čiji je cilj ukidanje smrtno kazne: 1991.	Potpis: 2000. Ratifikacija/pristupanje: 2001.	
Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima: 1976.	Potpis: N/A Ratifikacija/pristupanje: 1993.	
Opcioni protokol uz Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima: 2013.	Potpis: 2010. Ratifikacija/pristupanje: 2012.	
Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena: 1981.	Potpis: N/A Ratifikacija/pristupanje: 1993.	
Opcioni protokol uz Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena: 2000.	Potpis: 2000. Ratifikacija/pristupanje: 2002.	

Konvencija protiv mučenja i drugog okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja: 1987.	Potpis: N/A Ratifikacija/pristupanje: 1993.	✓
Opcioni protokol uz Konvenciju protiv mučenja i drugog okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja: 2006.	Potpis: 2007. Ratifikacija/pristupanje: 2008.	✓
Konvencija o pravima djeteta: 1990.	Potpis: N/A Ratifikacija/pristupanje: 1993.	✓
Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o uključivanju djece u oružani sukob: 2002.	Potpis: 2000. Ratifikacija/pristupanje: 2003.	✓
Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji: 2002.	Potpis: 2000. Ratifikacija/pristupanje: 2002.	
Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o komunikacijskim procedurama: 2014.	Potpis: N/A Ratifikacija/pristupanje: N/A	
Međunarodni pakt o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica: 2003.	Potpis: N/A Ratifikacija/pristupanje: 1996.	
Međunarodna konvencija o zaštiti svih osoba od prisilnog nestanka: 2010.	Potpis: 2007. Ratifikacija/pristupanje: 2012.	✓
Konvencija o pravima osoba s invaliditetom: 2008.	Potpis: 2009. Ratifikacija/pristupanje: 2010.	
Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom: 2008.	Potpis: 2009. Ratifikacija/pristupanje: 2010.	

IZJAVE

RATIFIKACIJA (AKRONIM)	IZJAVA
Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (ICCPR)	„Republika Bosna i Hercegovina, u skladu sa članom 41. navedenog Pakta, priznaje nadležnost Komiteta za ljudska prava da prima i razmatra saopćenja u kojima jedna država članica tvrdi da druga država članica ne ispunjava svoje obaveze prema ovom Paktu.“
Konvencija protiv mučenja i drugog okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CAT)	4. juni 2003. „Država Bosna i Hercegovina...bezrezervno prihvata nadležnost Komiteta protiv mučenja [u skladu sa članom 22.]“
Opcioni protokol uz Konvenciju protiv mučenja i drugog okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (OP-CAT)	Izjava od 23. marta 2012. „U skladu sa članom 24. Opcionog protokola uz Konvenciju protiv mučenja i drugog okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Bosna i Hercegovina odgađa provođenje svojih obaveza prema Dijelu IV sadašnjeg Opcionog protokola koje se odnose na imenovanje državnog mehanizma za sprečavanje za period od najduže tri godine.“
Konvencija o pravima djeteta (CRC)	„.....“
Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o uključivanju djece u oružani sukob (OP-CRC-AC)	Izjava: „Država Bosna i Hercegovina neće dozvoliti dobrovoljno regrutovanje u svoje državne oružane snage niti jedne osobe mlađe od 18 godina. Ova odredba je sastavni dio Zakona o odbrani Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 15/96, 23/02, 18/03) i Zakona o vojsci Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 31/96, 96/01) i u skladu je sa Opcionim protokolom uz Konvenciju o pravima djeteta koji je Bosna i Hercegovina ratifikovala.“

Međunarodna konvencija o zaštiti svih osoba od prisilnog nestanka (CPED)

13. decembar 2012.

Član 31.

„Bosna i Hercegovina ovim izjavljuje da u skladu sa članom 31. Međunarodne konvencije o zaštiti svih osoba od prisilnog nestanka, koja je usvojena u New Yorku 20. decembra 2006. godine, Bosna i Hercegovina priznaje nadležnost Komiteta za zaštitu od prisilnog nestanka da prima i razmatra saopćenja od ili u ime osoba u njenoj nadležnosti koje tvrde da su žrtve povrede odredaba ove Konvencije od strane Bosne i Hercegovine.“

13. decembar 2012.

Član 32.

„Bosna i Hercegovina ovim izjavljuje, u skladu sa članom 32. Međunarodne konvencije o zaštiti svih osoba od prisilnog nestanka, koja je usvojena u New Yorku 20. decembra 2006. godine, da priznaje nadležnost Komiteta za zaštitu od prisilnog nestanka da prima i razmatra saopćenja kojima jedna od država članica tvrdi da druga država članica ne ispunjava svoje obaveze prema ovoj Konvenciji.“